

ЗА ЧУДЕСАТА И ЗНАМЕНИЯТА

(Сочинения епископа Игнатия Брянчанинова. Том IV. Аскетическая проповедь и письма към мирянамъ, СПб., 1905 г., стр. 292–326.)

Предговор

Светото Евангелие ни разказва, че фарисеите, неудовлетворени от чудесата, които извършвал Господ, искали от Него особено чудо: знамение от небето (Марк. 8:11). Искането на такова знамение, съобразно някакви странни понятия за знамения и чудеса, се повтаряло неведнъж, както и Господ е засвидетелствал: този род иска знамения (Марк. 8:12). В искането на фарисеите вземали участие и садукееите, които така много се отличавали във вярванията си от тях (Мат. 16:1). Понякога и народът изразявал желание да види знамение от небето. Например след чудодейното умножаване на петте хляба и насищането с тях на голямото множество от пет хиляди души мъже, без жените и децата, очевидците на това чудо, участващи в тази трапеза, казвали на Господа: Каква личба даваш, за да видим и Ти повярваме? Какво вършиш? Бащите ни ядоха мана в пустинята, както е писано: „хляб от небето им даде да ядат” (Йоан 6:30-31). На тях им се видяло недостатъчно дивното умножаване на хлябовете в ръцете на Спасителя: то станало тихо, със свято смирение, с каквото били проникнати всички действия на Богочовека, а на тях им трябвало зрелище, нужен им бил ефект*. На тях им трябвало небето да се покрие с гъсти облаци, да затреши гръм и да засвятка мълния, а хлябовете да падат от въздуха. Такъв характер имало и искането за чудо, отправено от юдейските първосвещеници и началници на народа към Богочовека, когато Той благоволил да бъде издигнат на кръст. Също и първосвещениците, заедно с книжниците и фарисеите и стареите се присмиваха и думаха: други спаси, а Себе Си не може да спаси. Ако Той е Цар Израилев, нека сега слезе от кръста, и ще повярваме в Него (Мат. 27:41-42).

Те признават чудесата, извършени от Господа, но заедно с това се надсмиват над тях и така по същество ги отхвърлят; а като отхвърлят чудесата, дарувани от Божието милосърдие, искат чудо по своя приумица и усмотрение, чудо, което ако би се извършило, би унищожило целта на идването на Богочовека на земята, а след това не би последвало и изкуплението на хората.

Между желаещите да видят чудо от Господа, с което те имали намерение да задоволяват любопитството, лекомислието и безразсъдството си, бил и Ирод (Лука 23:8). На него му трябвало знамение, за да прекара приятно времето си. Като не получил желаното, той обсипал Господа с насмешки, с което си доставил минута развлечение. Какво значи това общо искане на чудеса от Богочовека, изказано от толкова различни хора, и свързано в същото време с пренебрежение към поразителните чудеса, извършени от Богочовека? Такова искане е израз на плътското мъдруване за чудесата.

Какво означава понятието плътско мъдруване? Това е такъв начин на мислене за Бога и за всичко духовно, който е заимстван от хората в тяхното състояние на падение, а не от Словото Божие. Свойството на вражда и противене на Бога, с които е заразено и преизпълнено плътското мъдруване, с особена яснота се изразява в искането на чудеса от Богочовека според понятията на измамна разумност, при невнимание, отхвърляне и осъждане на чудесата, които е извършвал Богочовекът по Своята неизказана благодост. А Той ги е извършвал, бидейки Божия сила и Божия премъдрост (1 Кор. 1:24).

ЧАСТ ПЪРВА

Искането на чудо от Богочовека било тежък грях, то било основано на понятията на плътското мъдруване. Като чул това дръзко, богохулно искане, Богочовекът въздъхнал със Своя Дух и казал: за какво тоя род иска личба? Истина ви казвам няма да се даде личба на тоя род. И като ги остави, отмина. (Марк 8:12-13)

На небето настава радост за всеки каещ се грешник, но също и обратното – небожителите се опечаляват от падението на всеки човек и отхвърлянето на покаянието от грешника [1] (Лука 15:10). В благодатно съзерцание на безконечната Божия благодост към човечеството, в съзерцание на Божието благоволение за спасението на всички хора, великият Макарий се решил да каже, че най-всесвятият и безстрастен Бог се изпълва със свойствен Нему плач за човешката гибел [2]. Не е чужд на Божия Дух този превишаващ нашите понятия плач и Божият Дух, вселил се в човека, ходатайствува за него (за човека в когото се е вселил) с неизказани въздишки (Рим. 8:26). Такава въздишка предизвикало у Божия Син и искането за чудо, искане гордо и безумно. Като въздъхнал със Своя Дух Той казал: за какво тоя род иска личба? Този въпрос бил Божият отговор на враждебното към Бога искане за знамение. Какъв дълбок плач се чува, Божият плач е в този отговор! В него сякаш се изразява недоумение, предизвикано от дързостта и нелепостта на такава молба! В него се вижда загубата на надеждата за спасение на хората, изказали тази молба, противна на Духа на Давация спасение! Като белязани с плътското мъдруване и упорито пребиваващи в него, като боледуващи неизлечимо, Господ ги оставя – предава ги на самите тях, предава ги на гибел, която те свободно са приели и носят в себе си. И като ги остави отмина. Казано е точно: Плътското мъдруване е смърт (Рим. 8:6). Свойствено за мъртвите е да не чувствуват, че са умрели, свойствено за плътското мъдруване е да не разбира и да не усеща човешката гибел. Поради липса на съзнание за своята гибел, то не чувства нужда от оживяване, и на основание на своето измамно, лъжливо съзнание за живота е отхвърлило и отхвърля истинския живот – Бога.

Може ли да има особена достоверност знамението от небето – защото тези, които са го искали, точно затова са го искали, като му приписвали такава достоверност. Може ли да се прави заключение, че знамението от небето е непременно знамение от Бога? От Божественото Писание се вижда обратното. Самият израз знамение от небето е твърде неопределен. Тогава са считали, а и сега повечето от хората, незапознати с науките, отнасят към небето това, което се извършва във въздуха и в надвъздушното пространство. Например слънцето, луната, звездите се считат за намиращи се на небето, докато те в действителност се движат в пространството. Дъждът, гръмотевиците, мълнията (Иак. 5:18) се наричат небесни явления, а всъщност тези явления се извършват във въздуха, в земната атмосфера и със сигурност принадлежат

на земята. В Свещ. Писание се разказва, че по действието на дявола огън Божий от небето падна, изгори овците и момците и ги погълна (Иов. 1:16). Очевидно този огън се е образувал във въздуха, както в него се образува мълния. Симон Вълхв смайвал с чудеса заслепения народ, който считал действащата в него сатанинска сила за велика сила Божия (Деян. 8:10). Особено удивление предизвикал Симон у идолопоклонниците римляни, когато пред събралата се многолюдна тълпа обявил, че е бог, че ще се възнесе на небето и внезапно започнал да се издига във въздуха [3]. За това повествува блаженият Симеон Метафраст, който е заимствал разказа си от древните християнски писатели. Голямо бедствие е липсата в човека на истинско богопознание: тогава хората приемат делата на дявола за дела Божии.

Преди Второто Христово пришествие, когато християнството, духовното знание и разсъждение ще намалее до крайност, между хората ще се появят лъжехристи и лъжепророци и ще покажат големи личби и чудеса, за да прелъстят, ако е възможно и избраните (Мат. 24:24). Самият антихрист ще извършва множество чудеса и с тях ще поразява и удовлетворява плътското мъдруване и невежество: той ще им даде знамение от небето, което те търсят и за което жадуват. Неговото явяване – говори св. ап. Павел – по действието на сатаната, ще бъде с всяка сила и с поличби и лъжливи чудеса, и с всяко несправедливо прелъстяване ония, които загиват, защото не са приели любовта на истината за свое спасение (2 Сол. 6:10). Неразбиращите и обхванатите от плътското мъдруване като видят тези чудеса, ни най-малко няма да се замислят и незабавно ще ги приемат поради сродството на своя дух с техния и според своята слепота ще ги признаят и ще изповядат действието на сатаната за велико проявление на Божията сила. Антихристът ще бъде приет съвсем набързо и необмислено [4]. Хората не ще разберат, че неговите чудеса нямат никаква добра, разумна цел, никакво определено значение, че те са чужди на истината, преизпълнени с лъжа, че те са едно чудовищно, всезлобно, лишено от смисъл актьорство, което се сили да удиви, да доведе до недоумение и самозабрава, да прелъсти, да измами, да увлече с обаянието на блестящия, но празен и глупав ефект.

Не е странно, че чудесата на антихриста ще бъдат приети безпрекословно и с възторг от отстъпниците на християнството, от враговете на истината, от Божиите врагове: те са се подготвили за открито, дейно приемане на този пратеник и оръдие на сатаната, на неговото учение, на всичките му действия, като отдавна са влезли в общение по дух със сатаната. Достойно за дълбоко внимание и плач е това, че чудесата и действията на антихриста ще причинят затруднение дори и на Божиите избраници. Причината за силното влияние на антихриста върху хората ще се състои в неговото адско коварство и лицемерие, чрез които изкусно ще се прикрива ужасното зло, в неговата необуздана и безсрамна дързост, в изобилната помощ, която ще му оказват падналите духове, и накрая в способността му да върши чудеса, макар и лъжливи, но поразителни. Човешкото въображение е безсилно да си представи такъв злодей, какъвто ще бъде антихристът. Неприсящо е на човешкото сърце, макар и покварено, да повярва, че злото може да достигне до такава степен, каквато ще достигне в антихриста. Той ще затръби за себе си, както са правили това неговите предтечи и предобрази, ще се нарече проповедник и възстановител на истинското богопознание и неразбиращите християнството ще видят в него представител и борец за истинската религия и ще се присъединят към него. Ще затръби, ще обяви сам себе си за обещания Месия. С радостен глас ще го посрещнат възпитаниците на плътското мъдруване. Като гледат

славата му, могъществото и гениалните му способности, неговото всестранно развитие във всички области на този свят, те ще го провъзгласят за бог и ще станат негови съратници [5]. Антихристът ще се показва пред хората кротък, милостив, изпълнен с любов и всяка добродетел. Ще го приемат за такъв и ще му се покорят заради неговата “възвишена добродетелност” онези, които приемат само истината на падналото човечество и не са се отрекли от нея заради евангелската истина [6]. Антихристът ще предложи на човечеството най-високото земно благосъстояние и благоденствие, ще му предложи почести, богатство, великолепие, телесни удобства и наслаждения. Затова търсещите земното ще приемат антихриста и ще го нарекат свой господар [7]. Антихристът ще открие пред човечеството подобно на театрално представление зрелище на поразителни чудеса, необясними от съвременната наука, ще предизвиква страх с ужаса и необикновеността на своите чудеса, ще удовлетворява с тях безразсъдното любопитство и грубото невежество, ще задоволи човешката гордост и тщеславие, ще задоволи плътското мъдруване и суеверието, ще доведе до недоумение човешката ученост. Всички хора, които се ръководят от светлината на своето паднало естество и са се отчуждили от ръководството на Божията светлина, ще се увлекат и подчинят на измамника (Откр. 13:8). Знаменията на антихриста ще се проявяват предимно във въздуха [8], защото там е мястото, където най-вече господства сатаната (Еф. 2:2:6-12). Знаменията ще действуват преди всичко върху зрението, като го привличат и измамват [9].

Св. Йоан Богослов, съзерцавайки в откровение събитията в света, които трябва да предшествуват неговия край, говори, че антихристът ще извърши велики дела, та дори и огън ще сваля от небето на земята пред човеците (Откр. 13:13). Това знамение Свещ. Писание сочи като най-голямото от знаменията на антихриста и мястото на неговото извършване ще бъде въздухът. То ще бъде страшно и величествено зрелище. Знаменията на антихриста ще допълват действието на неговото лукавство. Те ще направят повечето хора на земята негови последователи. Противниците на антихриста ще бъдат сочени като смутители и врагове на общественото благо и обществения ред, ще бъдат подложени на прикрито и явно преследване, на изтезания и смърт. Лукавите духове, разпратени по целия свят, ще събуждат у хората най-високо мнение за антихриста, всеобщ възторг, непреодолимо влечение към него [10]. С много белези Свещ. Писание изобразява тежестта на последното гонение на християнството и жестокостта на гонителя. Най-характерна и определяща черта е названието, което Писанието дава на този ужасен човек: той е наречен звяр (Откр. 13:1), докато падналият ангел е наречен змей (Бит. 3:1 Откр. 12:2). Двете наименования много вярно изобразяват характера на двамата Божии врагове. Единият действа по-тайно, другият – по-явно, но на звяра, който има сходство с всички зверове, като съединява в себе си тяхната разнообразна свирепост [11], на него змеят даде... силата си, и престола си, и голяма власт (Откр. 13:2). Тогава ще настъпи страшно изпитание за Божиите свети: лукавството, лицемерието и чудесата на гонителя ще се усилят, за да ги излъжат и заблудят. Изтънчените, премислени и прикрити с коварна изобретателност преследвания и притеснения, както и неограничената власт на мъчителя, ще ги поставят в най-затруднително положение. Със своята малобройност те ще изглеждат нищожни пред цялото човечество и на тяхното мнение ще се придава особено безсилие. Всеобщо презрение, ненавист, клевети, притеснения и насилствена смърт ще станат техен жребий. Само при особеното съдействие на Божията благодат и под

нейно ръководство Божиите избраници ще могат да противостоят на Божия враг, да изповядат пред него и пред човечите Господа Исуса Христа.

В пряка връзка с казаното е това, че фарисеите и садукееите като искали от Господа знамение от небето, желяели чудо от рода на чудесата на антихриста. За това, че те искали именно такава чудо говори поведението на Господа, Неговото отношение към тяхното желание. Веднъж Богочовекът изразил дълбоко огорчение, отказал решително да изпълни искането им и не пожелал повече да остане с тези, които са си позволили такава искане, но се отдалечил от тях. При друг случай Той им дал следния отговор: Род лукав и прелюбодеен иска личба, но личба няма да му се даде, освен личбата на пророк Йона (Мат. 16:4). Тук “род” са наречени всички, които искат подобно знамение поради сродството си по дух. Наречени са “прелюбодеен род”, защото духовно са встъпили в общение със сатаната [12], като са прекъснали общението си с Бога, а са наречени “род лукав”, защото, съзнавайки чудесата на Богочовека, те се престрували, че не ги разбират. Като унижавали и хулели Божиите чудеса те молели за чудо, съобразно със своето нещастно устройство, със своя дух. Молбата за знамение от небето е била не толкова молба за чудо, колкото присмех над чудесата на Богочовека и израз на невежото, превратно понятие за чудесата. Личбата на пророк Йона, според обяснението на Самия Спасител (Мат. 12:40), означава знаменията, съпровождащи Неговата смърт и възкресение. Ето тогава било дадено Божие знамение от небето! Слънцето, виждайки разпънатия Господ, помръкнало посред ден, навсякъде настъпила дълбока тъмнина, която продължила три часа, завесата на йерусалимския храм сама се раздрала на две от горния до долния си край, станало земетресение, разпукали се камъните, отворили се гробове, много светии възкръснали и се явили на мнозина в светия град (Лука 23:45, Мат. 27:45, 51-53). При самото възкресение на Господа отново станало земетресение, светоносен Ангел слязъл от небето на гроба Господен, като свидетел на възкресението и поразил с ужас стражата, поставена при гроба от искащите знамение от небето (Мат. 28:2-4, 11-15). Стражите известили за станалото възкресение на Господа юдейския Синедрион. Но той, след като получил такава знамение от небето, показал към него пренебрежение и ненавист, каквито показвал към всички предишни чудеса на Богочовека, подкупил стражите и заедно с тях се помъчил да покрие с мрака на лъжата Божието чудо (Мат. 28:2-4, 11-15).

Да разгледаме сега чудесата, извършени от нашия Господ Исус Христос. Те са дар Божий за човечеството, дар, даден не като дълг, но единствено поради милосърдие и благоволение. Хората били длъжни да се отнесат към този дар и към Подателя на дара с най-голямо благоговение и благоразумие, защото Подателят на дара открил пред тях, че Той е Бог, приел човешки образ за тяхното спасение, а дарът дал като свидетелство за Себе Си. Този дар е имал безспорно достойнство. Но тъй като приемането на спасението е предоставено на свободната воля на човека, то на хората е била дадена възможността да разглеждат Христовите чудеса, като обсъждат тяхната достоверност и качество, по тях да правят заключения за Извършителя им, за да стане приемането и признаването на Изкупителя по силата на свободното, несъмнено убеждение, а не на прибързано, лекомислено, сякаш насилствено увлечение. Христовите чудеса се отличавали с пълна яснота. За всички тях може да се каже това, което Господ е казал на св. ап. Тома: Дай си пръста тук и виж ръцете Ми, дай си ръката и тури в ребрата Ми, и не бъди невярващ, а вярващ (Иоан. 20:27). Христовите чудеса били осезателни, те били ясни и за най-простите хора, в тях нямало нищо загадъчно, всеки е могъл

спокойно да ги разгледа, за съмнение и недоумение дали това е чудо или само прилича на чудо не е имало място. Мъртвите възкръсвали, неизлечимите с човешки средства болести били излекувани, прокажените се очиствали, слепородените проглеждали, немите започвали да говорят, храната мигновено се умножавала за нуждаещите се от нея, морските вълни и ветровете утихвали само от една повелителна дума и се избавяли от смърт хора, които бурята застрашавала със смърт; мрежите на рибарите, които дълго време напразно се трудели, внезапно се напълвали с риба, послушни на безмълвния глас на Господа. Чудесата на Богочовека имали множество свидетели, по-голямата част от които били или враждебни към Него, или нехайни, или пък търсели от Него само телесна помощ. И най-злите врагове на Господа не ги отхвърляли, но се стараели да ги принизят с богохулни обяснения и с всички средства, които им внушавали лукавството и злобата (Мат. 12:24, Иоан. 9:24).

В чудесата на Господа нямало никаква суетност, никаква ефектност, нито едно от тях не е било направено за показ пред хората, всички те са били покривани с покривалото на Божественото смирение. Тези чудеса по своята същност представлявали верига от благодеяния към страдащото човечество. Заедно с това те показвали напълно убедително властта на Твореца над вещественото творение и над сътворените духове, изразявали и доказвали достойнството на Бога, приел човешко естество, явил се като човек между хората.

Едно от чудесата на Господа с тайнствено значение не било съпроводено от видими благодеяния за някой човек, но то отбелязва благодеянието, готово да се излее над цялото човечество. Това е чудото с умъртвяването на безплодната, богата единствено с листа смоковница (Марк. 11:13-14, 20). Това дърво се споменава в Свещ. Писание (Бит. 3:7) между райските дървета при разказа за грехопадението на праотците. То им послужило с листата си, за да прикрият своята голота, която праотците не забелязвали до грехопадението, и която им открил грехът. Може би плодът на райската смоковница е бил забраненият плод. Излизайки от Витания, Господ не намерил на смоковницата плодове, но Той ги търсил не навреме. Това ненавремененно желание за храна на плътта било образ на неправилното пожелание на праотците, което, както и всички други човешки немощи, Господ е понесъл върху Себе Си и ги е победил. Като не намерил плодове, Господ отхвърлил и листата, унищожил съществуването на дървото изцяло: друго дърво, дървото на кръста, вече се приготвяло като оръдие за спасение на хората. А дървото, станало оръдие на човешката гибел, било умъртвено по заповед на Спасителя на хората. Тайнственото чудо било извършено в присъствието само на най-близките следовници на тайнственото учение – светите апостоли. То било извършено преди самото начало на изкупителния подвиг на Богочовека за цялото човечество, преди издигането Му на кръста.

Чудесата на Господа имали свят смисъл, свята цел. Макар и сами по себе си да били велики благодеяния, по отношение на Божествения промисъл те служели само като свидетелство и доказателство за несравнено по-висше благодеяние. Приемайки човешка плът, Господ донесъл на хората вечен, духовен, безценен дар – спасение, изцеление от греха, възкресение от вечната смърт. Думите на Господа и начинът на Неговия живот показвали този дар съвсем убедително: по живот Господ бил безгрешен, всевят (Иоан. 8:46), Неговото слово било преизпълнено със сила (Марк. 1:42). Но хората били потънали дълбоко в мрака и мъглата на плътското мъдруване,

сърцата и умовете им били ослепели. Оказало се, че е необходимо особено снизхождение към болезненото им състояние. Оказало се, че е нужно да им се даде най-ясно, най-очевидно свидетелство за техните телесни чувства, оказало се нужно чрез телесните чувства да им се предадат жизнено важни познания за ума и сърцето, които били мъртви със свойствената за тях смърт – вечната смърт. И в помощ на Божието слово били дадени Божиите чудеса. За да могат хората да разберат и приемат духовния дар, който е могъл да се види само с душевните очи, Господ прибавил към вечния духовен дар и дар временен, телесен – излекуване на телесните човешки болести. Грехът е причина за всички човешки недъзи – и душевни, и телесни, причина за временната и за вечната смърт. Като показал Своята власт над последствията на греха в човешките тела, Господ показал с това и Своята власт над греха изобщо. Плътското мъдруване не вижда нито душевните недъзи, нито вечната смърт, но вижда телесните недъзи и телесната смърт, признава ги; те силно му въздействуват и го озадачават. Като изцелявал с една повелителна дума, с една заповед всички болни, възкресявал мъртви, заповядвал на нечисти духове, Господ показал Своята власт, Божията власт над човека, над греха, над падналите духове, показал всичко това очевидно за телесните чувства, за най-плътското мъдруване. И то, виждайки и усещайки тази власт, можело и е било длъжно по логическа последователност да признае властта на Господа над греха и не само по отношение на греха към тялото, но и по отношение на греха към душата. То трябвало да признае властта на Господа над самата душа, още повече, че в някои чудеса на Господа, като например при възкресение на мъртвите, се проявявала неограничената Божия власт и над тялото, и над душата. Оживявало тялото, като се извиквала в него душата, преминала вече в духовния свят, и връщайки се, тя се съединявала с тялото с което вече била разделена завинаги. На човека били дадени знамения в него самия, не някъде извън него. Били му дадени доказателства за неговото спасение в него самия, не далече от него. Свидетелството за вечното спасение на душата и тялото се давало чрез временното спасение на тялото от телесните недъзи и телесната смърт.

При правилно и благочестиво възприемане на чудесата на Господа, те се оказват изпълнени с Божествен разум: искането на знамение от небето се оказва, каквото и действително е било, лишено от смисъл. Редки са случаите, когато властта на Господа се проявявала извън човека, над обекти от веществената природа, но и такива случаи е имало. Те са свидетелство, че властта на Господа над цялата природа е власт неограничена, власт Божия. Тези чудеса служат като допълнение на чудесата, които били благодеяния към човечеството в самия човек, за да може най-точно да се определи значението, което хората били длъжни да дадат на явилия се Изкупител на човечите. Тъй като целта на идването на Господа на земята била спасението на човечите, то и грижите на Господа били насочени към човека, към най-съвършеното Божие създание, Неговия образ, Неговия словесен храм. Страната на нашето изгнание и страдалческо странстване – земята, цялото веществено творение, въпреки своята внушителност са оставени без Неговото внимание. Въпреки, че са извършени някои чудеса сред веществената природа, то те са извършени за удовлетворяване на човешки нужди. Такова е значението и предназначението на чудесата, извършени от Господа и Неговите апостоли. Това е възвестил Господ, това са възвестили и Неговите апостоли. Веднъж в дома, в който се намирал Спасителят се събрало множество народ. Домът бил пълен и пред вратата се струпала тълпа; да се влезе вътре било вече невъзможно.

В това време донесли разслабен, който не можел да стане от носилката. Хората, които го носели, като видели многото народ и теснотата, качили болния на покрива, направили отвор и спуснали носилката пред Господа. Като видял тази проява на вяра, милосърдният Господ казал: Чедо, прощават ти се греховете. Там стояли някои от книжниците. На тях, като знаещи закона по буква и изпълнени със завист и ненавист към Богочовека, веднага им хрумнало, че Той е произнесъл хула. Кой може да прощава грехове, освен един Бог? – мислили си те. Сърцеведецът Господ, виждайки техните помисли, им казал: Що размишлявате това в сърцата си? Кое е по-лесно (според вашето разбиране) да кажа на разслабения: прощават ти се греховете ли, или да кажа стани, вземи си одъра и ходи? Да каже без доказателства „прощават ти се греховете” може и лицемер и измамник. Но за да знаете, че Син Човеческий има власт на земята да прощава грехове (казва на разслабения) тебе казвам: стани, вземи си одъра и върви у дома си. Разслабеният мигновено оздравял, получил сили, взел одъра си и излязъл пред всички (Марк 2:2-12). Това чудо е изпълнено с Божествена мъдрост и благост. Първо Господ дава на страдащия ценен духовен дар, невидим за телесните очи: прошка на греховете. Но даването на дара предизвикало у юдейските учени мисълта, че такъв дар може да бъде даден единствено от Бога. Като отговор на техния сърдечен помисъл Господ им дава ново доказателство за Себе Си, че е Бог: духовният дар и духовното доказателство се потвърждават от веществен дар и доказателство – мигновеното и пълно изцеление на болния. Като завършва своето Евангелие св. ев. Марк казва, че след възнесението на Господа апостолите проповядваха навсякъде и Господ им помагаше и подкрепяше словото с личби от каквито то се придружаваше (Марк. 16:20). Тази мисъл изразили и всички апостоли в молитвата, с която прибягнали към Бога след заплахите на Синедриона, който им забранявал да учат и действуват в името на Иисуса: Дай на Твоите раби – казвали те, с пълно дръзновение да говорят Твоето слово, като простираш ръката Си за изцеление, и да стават чудеса и личби в името на Светия Твой Син Иисуса (Деян. 4:29-30). Божиите знамения били давани като съдействие на словото Божие. Знаменията свидетелствали за силата и значението на словото (Лука 4:36). А истинският извършител е словото. Където словото се приема, знамения не са необходими, по причина на възприетото достойнство, което съдържа словото. Знаменията са снизхождение към човешката немощ. По един начин действа словото, по друг знаменията. Словото действа непосредствено на ума и сърцето, знаменията действа на ума и сърцето чрез телесните чувства. Последствията от въздействието на словото са по-силни, по-определени, отколкото последствията от действието на знаменията.

Когато действуват заедно и словото и знаменията, тогава действието на знаменията остава като че ли незабелязано, поради силното действие, идващо от словото. Това ясно се вижда от разказаното в Евангелието. На Никодим подействали знаменията и той познал в Господа само Учителя, изпратен от Бога (Иоан. 3:2). На св. ап. Петър подействало словото и той изповядал Господа като Христос, Син Божий. Ти имаш думи за вечен живот, казал той на Богочовека, и ние повярвахме и познахме, че Ти Си Христос, Синът на Бога Живий (Иоан. 6:68-69). Св. ап. Петър бил очевидец на много от чудесата на Господа – току-що било станало насищането на събралото се множество хора чрез умножаването на петте хляба, – но в своето изповядване апостолът премълчава за чудесата, говори единствено за силата и действието на словото. Същото станало впоследствие и с двамата ученици, които не познали

Господа, когато разговаряли с Него по пътя за Емаус, но разбрали, че е Той едва след като пристигнал в селото, в дома, при преломяване на хляба. Едва те познали Господа, и Той станал невидим. Те не казали нищо за поразителното чудо, а обърнали цялото си внимание на действието на словото. Не гореше ли в нас сърцето ни – казвали те един другиму, – когато Той ни говореше по пътя и когато ни обясняваше Писанието? (Лука 24:32) Богочовекът е облажил онези, които не са видели знамения и са повярвали (Иоан. 20:29). Той е изразявал съчувствие към тези, които не били удовлетворени от словото и се нуждаели от чудеса. Ако не видите личби и чудеса, няма да повярвате (Иоан. 4:48), казал Той на капернаумския велможа. Това е казано по най-точния начин – онези, които оставят словото и търсят да се убедят чрез чудесата, са достойни за съжаление. В тази потребност се проявява особеното преобладаване на плътското мъдруване, грубото невежество на живот, принесен в жертва на тлението и греха, липсата на опит в изучаване на Божия закон и богоугодните добродетели, неспособността на душата да се почувства съпричастна на Светия Дух, да усети Неговото присъствие и действие в словото. Знаменията били предназначени най-вече за убеждаване и привеждане към вярата на плътските хора, заети със светски грижи. Затънали в житейски занимания, приковаващи постоянно душата си към земните проблеми, те били неспособни да оценят истинското достойнство на словото. Милостивото Слово ги привличало към спасението, дарувано чрез словото, посредством видими знамения, които, имайки веществена убедителност, действала чрез сетивата, водели немощната душа към всемогъщото, спасително Слово. Повярвалите поради знамения образували низшия разряд на вяраващите в Христа. Когато им било предложено духовното, най-висшето, всесвято учение, тогава мнозина от тях го изтълкували според своите разбирания (Иоан. 6:60), не пожелали да изпросят обяснение на Божието слово от Бога, но осъдили словото, което е Дух и Живот (Иоан. 6:63), и с това показали своята повърхностна вяра, своето повърхностно сърдечно разположение. Тогава много от Неговите ученици, очевидци на множество знамения, се върнаха назад и вече не ходеха с Него (Иоан. 6:66).

Нито словото, нито знаменията на Богочовека не подействали благотворно на юдейските първосвещеници, книжници, фарисеи, садудеи, въпреки че, с изключение на последните, всички те много добре познавали закона по буква. Те не само били чужди на Бога и враждебни към Него поради греховната зараза, обща за цялото човечество, но станали такива, закрепили се и се утвърдили в това разположение поради собственото си произволение, от високото мнение за себе си, поради желанието да преуспеят в този живот – нещо, което Евангелието забранявало. Те не можели да слушат Сина Божий, когато им говорел, не изслушвали както трябва Неговите думи и не внимавали върху казаното, но долавяли само това, което им се струвало подходящо, за да го изтълкуват по своему и с него да обвинят Господа. Така обикновено се настройва ненавистта към думите на онзи, когото ненавиждаме. Защо не разбирате речта Ми? – казал Спасителят на Своите врагове, които упорито и с ожесточение отхвърляли предлаганото им спасение. – Защо не разбирате Моето учение? Защо не приемате Моето целително слово? Защото не можете да слушате словото Ми (Иоан. 8:43) – то е непоносимо за вас. Тъй като сте чеда на лъжата и постъпвате съобразно с нея, не Ми вярвате, понеже аз говоря истината (Иоан. 8:45). Който е от Бога, той слуша Божиите думи. Вие затова не слушате, защото не сте от Бога (Иоан. 8:47). Ако не върша делата на Моя Отец, не Ми вярвайте, ако пък върша,

макар на Мене и да не вярвате, на делата повярвайте, за да разберете и повярвате, че Отец е в Мене, и Аз Съм в Него (Иоан. 10:37-38). Напразни били думите, които, като Божия истина, сами в себе си съдържали пълна достоверност (Иоан. 8:14). Напразни били и чудесата, които също съдържали в себе си пълна достоверност, които били толкова осезателни и очевидни, че дори враговете на Богочовека, при всичкото си желание и усилия да ги отхвърлят, не могли да не ги признаят (Иоан. 9:24). Средството, което действало на хората, незнаещи Божия закон или съвсем малко запознати с него, които живеели със земните грижи и в суета, но с произволението си (с изявата на свободната си воля) не отхвърляли Божия закон, същото това средство не оказало никакво въздействие на знаещите подробно Божия закон по буква, но отхвърлящи го с живота и свободното си произволение (Иоан. 5:46-47, 7:19). Всичко, което е могло да бъде направено за спасение на хората е извършено от неизказаното Божие милосърдие. Ако не бях дошъл и не бях им говорил – отсъжда Спасителят – грях не щяха да имат, а сега нямат извинение за греха си. Ако не бях сторил между тях делата, които никой друг не е сторил, грях не щяха да имат, а сега и видяха и намразиха, и Мене, и Отца Ми (Иоан. 15:22-24).

Християнството ни е предадено с такава яснота, че няма оправдание за тези, които не го познават. Причина за незнанието може да бъде само собственото ни нежелание за това. Както слънцето свети на небето, така свети и християнството. Който сам си затваря очите, нека да приписва своето невиждане и неразбиране на собствената си воля, а не на липсата на светлина. Причината за отхвърляне на Богочовека от хората се крие в самите хора. В тях се крие и причината за приемането на антихриста. Аз дойдох в името на Моя Отец – засвидетелствал Господ пред юдеите – и Ме не приемате, но ако друг дойде в свое име, него ще приемете (Иоан. 5:42). Те са наречени едновременно и отхвърлящи Христа, и приемащи антихриста, макар че за антихриста се споменава като за такъв, който предстои да дойде. Отхвърляйки Христа според устройството на своя дух, с това те се присъединили към приемащите антихриста, макар да завършили своето земно странстване много столетия преди идването му. Те са извършили най-чудовищното негово дело – богоубийството. За времето на антихриста и за самия него не е оставено подобно злодеяние. Доколкото те са били враждебни по дух на Христа, то техният дух се е намирал в общение с антихриста, макар че са били отделени от него с огромен период от време, достигащ днес края на второто хилядолетие. Всеки дух – казва св. Йоан Богослов, – който не изповядва, че в плът е дошъл Иисус Христос, не е от Бога: това е духът на антихриста, за когото сте слушали, че иде, па и сега е вече в света по дух (1 Иоан. 4:3). Онези, които се ръководят от духа на антихриста, отхвърлят Христа, приели са с духа си антихриста, влезли са в общение с него, покорили са му се и са му се поклонили по дух, като са го направили свой бог. И затова Бог ще им прати – тоест ще допусне да им се прати – действие на заблуда, за да повярват на лъжата, та да бъдат осъдени всички, които не са повярвали в истината, а обикнали неправдата (2 Сол. 2:11-12).

В Своето допущение Бог е правосъден. Това допущение ще бъде както удовлетворение, така и изобличение и съд за човешкия дух. Затова антихристът ще дойде във времето, което му е предопределено. Неговото идване ще се предшества от общо отстъпление на повечето хора от християнската вяра. С отстъплението си от Христа човечеството ще се приготви за приемане на антихриста и ще го приеме със своя дух. В самото устройство на човешкия дух ще възникне искане, покана към

антихриста, съчувствие към него както в състояние на тежка болест възниква жажда за убийствена напитка. Ще се произнесе покана, ще се раздаде призоваващ глас в човешкото общество – той ще изрази настоятелна нужда от гения на гениите, който ще може да издигне материалното развитие и преуспяване до най-висока степен, да въдвори на земята такова благоденствие, при което раят и небето ще станат излишни за хората. Появата на антихриста ще бъде логична, справедлива и естествена последица от общата нравствена и духовна насоченост на хората.

Чудесата на възплътилия се Бог са били по своята същност най-велики веществени благодеяния, каквито изобщо е възможно да си представи човечеството. Кое благодеяние може да стои по-високо от възвръщане живота на умрелия? Кое благодеяние може да е по-скъпоценно от излекуването на нелечима болест, която отнема самата жизненост по време на живота и го превръща повече в продължителна смърт, отколкото в живот? Като оставим настрана благотворителността, светостта и духовното значение на Христовите чудеса, все пак тези чудеса били само временни дарове. Това били знамения в точния смисъл на думата, знамения на вечното спасение, дарувано от словото. Възкресените от Богочовека отново умрели, когато им дошло времето – на тях им е било подарено само продължение на временния живот, а не им е бил възврънат живота завинаги. Излекуваните от Богочовека отново заболели и също умрели. Здравето им било възврънато само за определено време, а не завинаги. Извършени били временни и материални благодеяния като знамение за вечни и духовни. Видимите дарове били раздавани на поробените от чувственост хора, за да повярват в съществуването на невидимите дарове и да ги приемат. Знаменията ги извличали от пропастта на незнанието и чувствеността и ги водели до вярата, а тази вяра им давала знание за вечните блага и им внушавала желание да ги придобият. Със съдействието на дивните знамения апостолите бързо разпространили християнството по вселената. Техните знамения били ясни и силни доказателства за християнството, както за образованите народи, така и за тези, които били затънали в невежество и варварство. Когато повсеместно била насадена вярата, когато било насадено словото, тогава били отнети знаменията, като завършили своето служение.

Те престанали да действуват в обширни мащаби и навсякъде – извършвали ги рядко избрани Божии светии. Св. Йоан Златоуст, св. отец и църковен писател от 4 и 5 век говори, че в негово време вече престанали да действуват знаменията, макар че все още на отделни места, особено между монасите, имало мъже които извършвали знамения [13]. С течение на времето тези знаменоносни мъже постепенно намалявали. За последните векове светите отци са предсказали, че тогава знаменоносни мъже няма да има [14]. „Защо – казват някои – днес няма знамения?“ Изслушайте моя отговор с особено внимание, защото зададения ми днес въпрос аз чувам от мнозина, чувам го често и дори постоянно. Защо някога всички, които приемали кръщение започвали да говорят на чужди езици, а сега това не става?... Защо сега е отнета от хората благодатта на чудесата? Това върши Бог, като не ни подлага на безчестие, но дори ни оказва по-голяма чест. По какъв начин? Ще ви обясня. Хората в онези времена били по-повърхностни, като току-що откъснати от идолите; техният ум бил задебелял и тъп, те били затънали във веществено и му принадлежали, не могли да си представят съществуването на невеществени дарове, нито знаели за значението на духовната благодат – че всичко се приема само с вяра. Тази е била причината да има знамения. От духовните дарове едни са невидими и се приемат само чрез вярата, други са

свързани с някои знамения, достъпни за чувствувата (сетивата) за събуждане на вяра в невярващите. Например прощаването на греховете е дар духовен и невидим – ние не виждаме с телесните си очи как се очистуват нашите грехове. Очиства се душата, но тя е невидима за телесните очи. Следователно очистването на греховете е духовен дар, който не може да бъде видян от телесните очи, докато способността да се говори на чужди езици, макар да принадлежи към духовните действия на Духа, но заедно с това служи и за знамение, действайки на чувствувата (сетивата), поради което лесно може да бъде забелязано от невярващите невидимото действие, извършвано вътре в душата – то става явно и се показва чрез външния език, който можем да чуем. По същата причина св. ап. Павел казва: Но всекиму се дава да се прояви у него Духът за обща полза (1 Кор. 12:7). И така, аз от знамения не се нуждая. Защо? Защото съм се научил да вярвам на Божията благодат и без знамения. От доказателства се нуждае невярващият, но аз, вярващият, никак не се нуждая от тях, нито пък от знамения. Макар да не говоря чужди езици, аз зная, че съм очистен от греха. Древните не вярвали, докато не получили знамения. Знаменията им се давали като доказателство за вярата, която те приемали. Следователно знамения се давали не на вярващи, а на невярващи, за да станат те вярващи. Така говори и св. ап. Павел: Затова езиците са знамение не за повярвалите, а за неповярвалите [15] (1 Кор. 14:22 – по слав. прев.).

Ако знаменията бяха крайно необходими, те биха съществували и днес. Но е останало словото, на което знаменията са съдействали. То се е разпространило, възцарило, обхванало цялата вселена. То е обяснено съвсем изчерпателно от църковните отци: достъпът до него и неговото усвояване са станали особено улеснени. То е съществено нужно, то е необходимо, то извършва спасението на хората, то ни предава вечните блага, то ни предоставя Царството небесно, в него се съдържат най-висшите духовни Божии знамения (Пс. 118:18). Но словото Господне пребъдва довеки, а това е словото, което е вам блавестено (1 Петр. 1:25). В Него имаше живот и животът беше светлината на човеците (Йоан. 1:4). То ражда умрелите за живот вечен, като им дава от Себе Си Своя всесвят живот: слушащите и изпълняващите словото стават като възродени не от тленно семе, а от нетленно, чрез словото на живия Бог, Който пребъдва довеки (1 Петр. 1:23). За да се познае значението на словото, то трябва да бъде изпълнено. Щом човек пристъпи към изпълняване на Евангелските заповеди, те незабавно започват да преобразяват човека, да го претворяват, да го оживотворяват, да преобразяват неговия начин на мислене, неговите сърдечни чувства, самото му тяло: Защото словото Божие е живо и действено и е по-остро от всеки двуостър меч: то прониква до раздяла на душа и дух, на стави и мозък, и преценява помисли и намерения сърдечни (Евр. 4:12). Словото Божие съдържа свидетелство за себе си в самото себе си. То е подобно на целителните знамения – действа в самия човек и с това действие свидетелства за себе си. То е най-висшето знамение. То е духовно знамение, дарувано на хората за задоволяване на всичко нужно за спасението им и по този начин прави ненужни веществените знамения. Християнин, на когото не е известно това свойство на словото, сам се изобличава в хладно отношение към словото, в незнание на словото Божие или в мъртво знание само на буквата.

ЧАСТ ВТОРА

Стремежът, който се среща в съвременното християнско общество – да се виждат и даже да се извършват чудеса – не бива да се оставя без внимание. Този стремеж се

нуждае от старателно разглеждане. Стремежът към извършване на чудеса силно се порицава от св. отци: такъв стремеж разкрива живеещата и господстваща в душата самоизмама, основана на самомнение и тщеславие. Великият наставник на монасите св. Исаак Сирийн така разсъждава по този въпрос: „Господ по всяко време е близък Застъпник на Своите светии, но без нужда не проявява Своята сила по някакъв видим начин или чрез явно за сетивата знамение, за да не се превърне Неговото застъпничество в нещо обикновено за нас, да не загубим нужното благоговение към Него и това да ни причини вреда. Така постъпва Той, като промисля за светиите. Бог допуска при всички обстоятелства те да проявят подвиг, съответстващ на силата им и да се потрудят в молитва, но заедно с това им показва, че нито за час не престава Неговата тайна грижа за тях. Ако трудността на обстоятелствувата превишава мярата на техния разум, ако те изнемогват и не са в състояние да действуват поради своята естествена немощ, тогава Сам Той извършва необходимото, за да им помогне според величието на Своята власт, както подобава и както Той знае. Когато е възможно Той тайно ги укрепва, влагайки в тях сила за преодоляване на скърбите им. Той ги освобождава от тяхната скръб и обърканост с разум, който Сам им дарува, и като им дава да осъзнаят Неговия промисъл, извиква у тях славословие, което им принася всестранна полза. Когато обстоятелствувата изискват явно подпомагане, Той върши според нуждата и това. Неговите средства и начини за подпомагане са най-мъдри. Те помагат при оскъдица, в случай на нужда, но не безсмислено. Който дръзва и моли Бога за извършване на нещо необикновено, без за това да го принуждава някаква необходимост, който желае чрез неговите ръце да се извършат чудеса, допуска да бъде изкушен в ума си от дявола, който му се надсмива. Такъв човек се показва тщеславен и е с боледуваща (повредена) съвест. Редно е в скърби да молим Бога за помощ. Да изкушаваме Бога без нужда е опасно. Наистина е несправеден този, който желае това. В житията на светиите намираме примери, че Господ е изпълнявал подобни техни желания, изразявайки Своето неблаговоление. Искащият и желаещият чудеса самоволно, без да е принуден за това, отпада от състоянието, в което може сам да се пази, и чрез своите скрити стремежи се отдалечава от разбирането на истината. Ако молещият за нещо необикновено бъде чут, то лукавият намира в него място, като в такъв, който ходи пред Бога без благоговение, с дързост, и като стори това, лукавият го хвърля в още по-големи скрити стремежи.

Истинските праведници не само не желаят да бъдат чудотворци, но и когато им се даде дар на чудотворство се отказват от него. Те не желаят това не само пред очите на хората, но и в себе си, в тайниците на своите сърца. Един св. отец заради своята чистота получил от Бога благодатен дар да узнава за идващите при него, но той молил Бога, като умолявал и своите приятели да просят същото – този дар да му бъде отнет. Ако някои от светиите приемали дарованията, това било или по необходимост, или поради своята простосърдечност, други ги приемали по указание на Божия Дух, действащ в тях, но в никакъв случай не случайно, без нужда... Истинските праведници живеят постоянно с мисълта, че те са недостойни за Бога. Това, че смятат себе си за окаяни, незаслужаващи Божиите грижи, е свидетелство за това, че са наистина праведни [16].

От това свято размишление следва заключението, че желаещите да извършват знамения желаят това поради плътско разгорещение, увлечени от неразбираеми за тях страсти, макар да им се струва, че се ръководят от ревност към Божиите дела. В такава

състояние на самоизмама и разгорещение се намират и тези, които искат да видят знамения. Да изкушаваме Бога и да нарушаваме благоговението към Него е забранено във всички случаи, да се изпросва Божията помощ е позволено в крайна нужда, когато липсват собствени средства да се излезе от нея. Избора на средствувата за подпомагане обаче трябва да предоставим на Бога, като се предадем на Неговата воля и милост. Господ винаги ще ни изпрати душеполезно средство за подпомагане. То ще носи както помощта, от която се нуждаем, така и вкусване на светото смирение чрез същата тази помощ. Тя не е свързана с външен блясък, както би се искало на същото плътско мъдруване, за да не се повреди душата от удовлетворяване на нейното тщеславие. И в делото Божие, и в самото служение на Църквата трябва непрестанно да се призовава Божието благословение и Божията помощ, трябва да се вярва, че единствено Божествените духовни средства могат да бъдат полезни за вярата и благочестието, но в никакъв случай не тези средства, които ни предлага плътското мъдруване.

За човека е трудно да понесе славата без да навреди на душата си [17]. Това е трудно не само за страстните (робуващите на страстите), но и за тези, които са победили страстите, за светиите. Макар да им е дарувана победа над греха, от тях не е премахната изменчивостта, не е отнета възможността да се върнат към греха и към игото на страстите. Това наистина се е случвало с някои при недостатъчно внимание над себе си, когато твърде много са се доверявали само на себе си, на своето духовно състояние. Склонността към гордост присъства и в най-очистените души, както забелязва преп. Макарий Велики [18]. Същата тази склонност става начало на отклоняването (от правилния път) и увличането (от греха). По тази причина дарът за изцеляване и другите видими дарове са много опасни за тези, на които са дадени, тъй като са високо ценени от хората с плътско мислене, които ги и прославят. Невидимите благодатни дарове, като например дарът за ръководство на душите към спасение и лекуването им от страстите, са несравнено по-висши от видимите, но те не се разбират и не се забелязват от света. Той не само не прославя Божиите служители, имащи тези дарове, но дори ги гони, като действащи против началата на света, като клеветящи властта на княза на този свят [19]. Милосърдният Бог дава на хората това, което им е съществено нужно и полезно, макар те да не го разбират и ценят. Не дава онова, което във всеки случай е малко полезно, а често може да се окаже и твърде вредно, макар плътското мъдруване и незнание ненаситно да жадуват и да търсят точно него. „Мнозина – казва св. Исаак Сирий – са извършвали знамения, възкресявали са мъртви, потрудили са се за обръщане на заблудените, извършили са велики чудеса, довеждали са други до познание на Бога, а след това самите те, след като са оживотворили други, са паднали в нечисти и мерзостни страсти, които са умъртвили самите тях” [20]. Преп. Макарий Велики разказва за един подвижник, който живял с него и получил толкова изобилен дар на изцеление, че лекувал болните само чрез възлагане на ръце, но след като бил прославен от хората се възгордял и паднал в най-дълбока греховност [21]. В житието на св. Антоний Велики се споменава за един млад инок, който заповядвал на дивите осли в пустинята. Когато великият подвижник чул за това чудо, изразил недоверие към душевното състояние на чудотвореца и наистина, наскоро след това дошло известие за трагичното падение на инока [22]. В 4 век в Египет живеел свят старец, който имал особено голям дар на чудотворство и поради това – гръмка слава между човеците. Скоро той забелязал, че гордостта започва да го овладява и че не

може да я победи със собствени усилия. Старецът прибягнал към Бога с най-горещи молитви да бъде предаден на обсебване от бесовете, за да се смири. Бог изпълнил смирената и мъдра молба на Своя раб и допуснал сатаната да влезе в него. Старецът бил предаден на беснуване в продължение на пет месеца, наложило се да го вържат с вериги, а народът, който на многобройни тълпи се стичал при него и го прославял като велик светец, го оставил, като разгласил, че се е лишил от разум. Така старецът се избавил от човешката слава и благодарил на Бога, Който го спасил от погибел. Спасението станало чрез незначително мъчение и безчестие пред плътските хора, които не разбирали, че чрез знаменията дяволът устройвал за стареца бедствие, а чрез откритото беснуване старецът бил върнат на безопасния път от дивното Божие милосърдие.

Оттук става ясно защо великите отци Сисой, Пимен и други, които имали изобилни дарове на изцеление, започвали да ги крият. Те не се доверявали на себе си, защото знаели способността на човека лесно да се изменя и чрез смирението се ограждали от опасностите за душата [23]. На светите апостоли е бил даден дар на чудотворство за подпомагане на проповедта, но заедно с това Божият промисъл допускар върху тях тежки скърби и гонения именно с тази цел – да ги запази от себепревъзнасяне. Св. Исаак Сирийн казва: „Дар без изкушения е гибелен за този, който го приема. Ако това, което вършиш, е благоугодно на Бога и Той ти даде дарование – то моли Го да ти даде и разум по какъв начин да се смириш при това дарование или Го моли да бъде поставен страж при дарованието (стражи на даровете на св. апостоли били допусканите върху тях напасти), или пък да бъде отнето от тебе дарованието, което може да стане причина за твоята погибел, защото не всички могат да запазят богатството, без да си навредят.” [24]

Гледището на духовния разум за телесните болести и тяхното чудесно излекуване е свършено различно от това на плътското мъдруване. Плътското мъдруване смята болестите за бедствие, а тяхното излекуване, особено когато то става по чудесен начин, за най-голямо благополучие, без да се интересува от това, дали такова изцеление е свързано с полза за душата, или с вреда. Духовният разум вижда както в недъзите, изпрацани от Божия промисъл, така и в изцеленията, дарувани от Божествената благодат, милост Божия към човека. Озаряван от светлината на словото Божие, духовният разум ни учи на богоугодно и душеспасително поведение и в двата случая. Той ни учи, че е позволено да се иска и да се проси от Бога изцеление на болестта с твърдото намерение възврънатото здраве и сили да се употребят за служение на Бога и в никакъв случай за служение на суетността и греха. Иначе чудесното изцеление ще послужи само за по-голямо осъждане и ще стане причина за още по-голямо наказание както във временния, така и във вечния живот. Това е засвидетелствал Сам Господ. Когато излекувал разслабения, Той му казал: Ето, ти оздравя, недей греши вече, за да те не сполети нещо по-лошо (Иоан. 5:14). Човек е немошен и лесно се скланя към грях. След като някои светии, имащи благодатния дар на изцеление и изобилно дара на духовно разсъждение, са били подложени на изкушение и са паднали в грях, толкова по-лесно могат да злоупотребят с Божия дар плътските хора, които нямат ясни понятия за духовните неща. И мнозина са злоупотребили! След като по чудесен начин са получили изцеление от болестта си, те не са обърнали внимание на Божието благодеяние и на своето задължение – да бъдат благодарни за това, а са започнали греховен живот. Божият дар те обърнали за своя

вреда и като се отдалечили от Бога, загубили спасението. Затова чудесни изцеления на телесните недъзи се случват рядко, макар плътското мъдруване много да ги почита и желае. Просите, а не получавате, защото зле просите – за да го разпилеете във вашите сладострастия (Иак. 4:3).

Духовният разум ни учи, че болестите и другите скърби, които Бог изпраща на хората, се изпращат по особена Божия милост. Както горчивите целителни лекарства помагат на болните, така и те съдействуват за нашето спасение, за нашето вечно благополучие много по-сигурно, отколкото чудесните изцеления. Често, доста често се оказва, че недъгът е много по-голямо благодеяние, отколкото изцелението му. Болестта е толкова съществено необходимо благодеяние, че неговото отнемане чрез изцеление би било отнемане на най-велико благо, несравнимо с това временно добро, което ще донесе изцелението на телесния недъг. Бедният и болен Лазар, за когото се споменава в Евангелието, не бил излекуван от тежката си болест, не бил избавен от бедността и умрял в същото положение, в което се мъчил дълго време, но заради търпението си бил възнесен от ангелите в лоното Авраамово (Лука 16:22). Свещеното Писание навсякъде свидетелства, че Бог изпраща различни скърби, а сред тях и телесни недъзи на тези хора, които Той е възлюбил (Евр. 10:6 и сл.). Свещеното Писание потвърждава, че всички Божии светии без изключение са извършили своето земно странстване по тесния, стръмен и трънлив път, изпълнен с разнообразни скърби и лишения (Евр. 12:3). Основавайки се на такова разбиране за скърбите, истинските Божии служители се отнасяли към постигащите ги скърби с най-голямо благоразумие и самоотверженост. Изпратената им скръб, каквато и да била тя, те посрещали като нещо заслужено [25], вярвайки от цялата си душа, че скръбта нямаше да бъде изпратена, ако не е била допусната от Правосъдния и Всеблаг Бог съобразно с потребностите на човека. Първата им работа когато ги сполетявала скръб била да осъзнаят, че я заслужават. Те търсели и винаги намирали в себе си причината за скръбта. След това, ако виждали че скръбта им е пречка за тяхното богоугождение, те се обръщали с молитва към Бога да ги избави от нея, предоставяйки изпълнението на своята молба на волята Божия, като в никакъв случай не смятали за правилно своето разбиране за скръбта. То и не може да бъде напълно правилно: съждението дори на светия човек е ограничено, то не може да обхване и да види всички причини за скърбите, както ги обхваща и вижда всевиждащото Божие око, допускащо скърби за Своите възлюбени раби. Св. ап. Павел три пъти се обръщал с молитва към Бога да отстрани пречещия му в проповедта на християнството ангел сатанин. Павел не бил чут: Бог отсъдил по този въпрос иначе, не както боговдъхновеният апостол (2 Кор. 12:7-10).

Предаването себе си на волята Божия с искрено благоговейно желание да се извърши тя е естествена последица на истинското, духовно разсъждение. Когато светите монаси се разболявали, те приемали болестите като най-голямо Божие благодеяние, стараели се да прекарват това време в славословие и благодарност към Бога, не желаели изцеление, макар чудесните изцеления да се извършвали главно сред тях. Те искали търпеливо и смирено да понасят допуснатото от Бога, като вярвали и изповядвали, че то е по-полезно за душата от всеки самоволен подвиг. Преподобни Пимен Велики казал: „Има три монашески делания (начини на духовно подвизаване), равни по своето достойнство – когато някой правилно пребивава в безмълвие, когато някой е болен и благодари на Бога и когато някой извършва послушание с чисти

мисли” [26]. В египетския скит, където се подвизавали най-святите иноци, живеел преп. Вениамин. Заради добродетелния му живот Господ му дарувал изобилен дар на изцеляване. Имайки този дар, сам той се разболял от тежка и продължителна болест, от която цялото му тяло подпухнало. Той отекал необикновено много. Били принудени да го изнесат от собствената му килия в друга, по-просторна. За това се наложило да извадят цялата врата на неговата килия. В новото помещение му направили специално място за лежане и по-точно за сядане, защото той не можел да лежи на постеля. Намирайки се в такова положение, преподобният продължавал да лекува другите, а тези, които виждали неговите страдания и му изказвали съчувствия, той увещавал да се молят за душата му и да не се грижат за тялото. „Когато тялото ми е здраво, казвал той, тогава нямам особена полза от него. Сега, предадено на болестта, то не ми причинява никаква вреда” [27]. Авва Петър разказвал, че веднъж като посетил преп. Исаия Отшелник и го намерил страдащ от силна болест, изразил съжаление. На това преподобният отговорил: „Макар и толкова угнетен от болестта, аз едва задържам в паметта си страшното време (на смъртта и Божия съд). Ако тялото ми беше здраво, то помненето на това време би било съвсем чуждо за мен. Когато тялото е здраво, тогава то е склонно да предизвиква враждебни действия по отношение на Бога. А скърбите ни служат като средство за спазване на Божиите заповеди.” [28] Св. отци, когато ги постигали болести и други скърби преди всичко се стараели сами да проявят според силите си търпение, като прибегвали към самоосъждане и самоукоряване и така упражнявали натиск върху сърцето като го принуждавали към търпение [29]. Те си припомняли за смъртта, за Божия съд, за вечните мъки, при спомена за които отслабва значението и усещането на земните скърби (Мат. 28:20). Възнасяли мислите си към Божия промисъл, припомняли си обещанието на Сина Божий неотстъпно да бъде със Своите последователи и да ги пази и с това подтиквали сърцето си към благодушие и мъжество (Мат. 28:20). Те се самопринуждавали да славословят Бога и да Му благодарят за скръбта, принуждавали се да осъзнаят своята греховност, изискваща наказание и вразумление поради правосъдието Божие и поради самата Божия благодетелност. Към усилените си трудове да придобият търпение те добавяли и това: усиляли прилежните си молитви към Бога да им изпрати духовния дар на благодатното търпение, неразделен от другите духовни дарове, както и благодатното смирение, служещо заедно с него като сигурен залог за спасение и вечно блаженство.

Великите знаменосни отци не извършвали изцеления, което за тях било много лесно, на своите ученици, предадени на болести поради Божие допущение или Божия промисъл, за да не ги лишат от духовно преуспяване, което непременно трябвало да постигнат чрез болестта, понасяна съгласно изначалните нравствени закони на Църквата. Игуменът на общежителния манастир в Газа преп. Серид, ученик на Варсануфий Велики, който безмълвствал в същото общежитие, дълго време бил болен. Някои от старшите братя помолили великия старец да изцели игумена. Св. Варсануфий отговорил: „За здравето на моя син могат да се помолят няколко от намиращите се тук светии, за което аз съм му казвал, и той няма да е болен нито един ден, но тогава не би получил плодовете на търпението. Тази болест му е много полезна за придобиване на търпение и благодарност” [30]. Като обяснява необходимостта от скърби за Христовия подвижник, св. Исаак Сирин казва: „Изкушението е полезно за всеки човек. Ако то е било полезно на св. ап. Павел, то да се затулят всички уста, и цял свят да стане виновен пред Бога (Рим. 3:19). Подвижниците се подлагат на изкушение,

за да преумножат своето богатство, слабите – за да се запазят от вредното за тях, спящите – за да се пробудят, стоящите надалеч – за да се приближат към Бога, своите – за да станат още по-близки. Необученият син не встъпва в правото си да се разпорежда с богатството на баща си, защото няма да успее да се разпорежи полезно с него. По тази причина Бог първо изкушава и измъчва, а след това дава даровете. Слава на Владиката, Който с горчиви лекарства ни дава да се насладим на здравето! Няма човек, който да не скърби по време на обучението. Няма човек, на когото да не се стори горчиво времето, през което му се налага да пие чашата на изкушенията. Но без тях не е възможно да придобием душевна сила. И това, че можем да претърпим, не е наша заслуга. Как може съд, направен от пръст, да задържи водата, ако предварително не бъде укрепен от божествения огън? Ако с благоговение и непрестанно желание за търпение смирено молим за него Бога, то ще получим всичко в Христа Исуса, нашия Господ” [31].

ЧАСТ ТРЕТА

Преди Второто Христово пришествие ще бъдат поличби по слънцето и месечината и по звездите, а по земята тъга у народите от недоумение и от морския шум и вълнение (Лука 21:25). Как да бъдат различени тези знамения от знаменията на антихриста, защото и той ще даде знамения по слънцето, луната, звездите и във въздуха? [32] Първите ще бъдат истински и по това напълно ще се отличават от знаменията на антихриста, които ще се състоят от измамващи сетивата явления. Извършители на знаменията на антихриста ще бъдат самият антихрист и неговите “апостоли”, а знаменията по слънцето, луната и звездите, известяващи Второто Христово пришествие, ще станат сами по себе си, без всякакво посредничество. Небесните светила ще изпълнят своето предназначение, заради което те са засияли на небето по повелението на Твореца (Бит. 1:14). Те вече са изпълнили това свое предназначение при Христовото рождество с чудната звезда (Мат. 2:2), изпълнили са го при разпъването на Богочовека, когато слънцето било покрито с тъмното покривало на мрака по пладне (Мат. 27:45). Св. евангелист Матей говори, че след преминаване на скръбта, причинена от господството на антихриста, веднага ще настъпи Христовото пришествие и то ще започне с това, че слънцето ще потъмнее и месечината не ще даде светлината си, и звездите ще изпаднат от небето (Мат. 29:25). Тези светила ще останат на местата си, отбелязва блаж. Теофилакт Български, но те ще помръкнат и на човешкото зрение ще се струва, че са изчезнали от небето, поради изобилната небесна светлина, с която ще се озари света, подготвян да приеме Господа в Неговата слава.

Учението за чудесата и знаменията, което ви предлагаме, смеем да наречем учение на светата Православна Църква, учение на нейните св. отци. Очевидна е съществената необходимост за точно и по възможност подробно изложение на това учение. Истинските знамения са били помощници на истинското богопознание и даването от него спасение; лъжливите знамения са били помощници на заблудата и произтичащата от нея гибел. По-специално действието на знаменията, които ще извърши антихристът, ще бъде обширно и мощно, то ще увлече нещастното човечество и ще го накара да признае за бог пратеника на сатаната. Благочестивото съзерцаване на чудесата на нашия Господ Исус Христос е назидателно, утешително и душеспасително. Каква свята простота има в тях! Как чрез тях познанието на Бога е ставало по-лесно за хората! Каква благодат, какво смирение и каква неопровержима сила на убеждението се

крие в тях! Съзерцаването на Христовите чудеса ни издига към Словото, Което е Бог. За да възстанови общението с отпадналото от Него човечество, Бог благоволил Неговото Слово да се облече в човешка плът, да се яви и да общува с хората, да влезе в най-близки отношения с тях и като ги спечели за Себе Си, да ги възнесе на небето. Като се облякло в човешка плът, Словото продължавало да бъде Слово Божие и да действа като слово, съответно на Своето Божествено достойнство. То седи отдясно на Отца с приетото човешко естество и като Бог продължава да бъде навсякъде. То бива изписвано на хартия, То се облича в звуци, но бидейки Дух и Живот (Иоан. 6:63), То влиза в умовете и сърцата, възсъздава съединяващите се с Него по дух, като привлича за духовен живот и тялото. От съзерцаването на Христовите чудеса ние се издигаме към познание на това велико значение, което се заключава в Словото Божие, единствено потребното (Лука 10:42) за нашето спасение, към Словото, Което служи за спасение и извършва спасението в пълна мяра. Познанието на Словото Божие от Свещеното Писание, произнесено и изяснено от Светия Дух, заедно с познанието, почерпено от дейността, насочена според Словото Божие, осенено накрая от познанието, което ни се преподава от Божията благодат, дават на християнина чистота на ума и сърцето.

В тази чистота възсиява духовният разум, като слънце на ясно безоблачно небе. При настъпване на деня, след нощния мрак яснотата на материалните предмети се променя: едни от тях, които досега не са се виждали, стават видими, някои, които са се виждали неясно и са се сливали с други предмети, се отделят от тях и се очертават поясно. Това става не защото предметите са се изменили, но защото яснотата на човешкото зрение по отношение на тях се променя при смяната на нощната тъмнина със светлината на деня. Точно така става и с човешкия ум по отношение на нравствените и духовни предмети, когато умът бъде озарен от духовното знание, изхождащо от Светия Дух. Само в светлината на духовния разум душата може да види свѣтия път към Бога. Само при светлината на духовния разум може да се извършва безпогрешно невидимото шествие на ума и сърцето към Бога! Само в светлината на духовния разум можем да избегнем заблудите, гибелните дебри и пропасти. Там, където липсва тази светлина, няма знание за истината, няма богоугодна добродетелност, спасителна за човека, която да го въведе в райските обители [33]. Със светлината на духовния разум трябва да бъдат озарени душевните ни очи, когато гледаме знаменията и чудесата. Така ще избегнем бедствията, в които може да ни въвлече възприемането им посредством плътското мъдруване. Ние видяхме характера на чудесата на Богочовека, видяхме в какво се състои тяхната цел. Знаменията, след като са извършили своето предназначение, са напуснали попрището на служението си, оставяйки да действа истинският извършител – Словото. То е, Което пребивава и ще пребивава като извършител до края на света, както Само е възвестило за Себе Си: ето Аз съм с вас до свършека на света (Мат. 28:20). След като приключило повсеместното извършване на знамения, с които се съпровождала сеитбата на християнството чрез проповедта на апостолите и равноапостолните мъже, знамения се извършвали на отделни места, от избрани съсъди на Светия Дух. С течение на времето, с постепенното отслабване на християнството и повреждането на нравствеността, светите мъже, извършващи знамения, са станали малцина [34] и накрая съвсем са изчезнали. Междувременно хората, след като са загубили благоговение и уважение към всичко свещено, след като са загубили смирението, с което биха могли да видят

недостойнството си не само да извършват, но и да виждат знамения, сега жадуват за чудеса повече от всякога. Упоени от самомнение, от самонадеяност, от невежество, те се стремят безразборно, прибързано и смело към всичко, което се отнася до чудеса, като не се отказват сами да участвуват в извършване на чудеса, решават се на това, без ни най-малко да се замислят. Но тази насока на поведение е опасна повече от когато и да било. Ние постепенно се приближаваме към времето, когато пред нас ще се открие огромното зрелище на многобройните и поразителни лъжливи чудеса и ще бъдат увлечени към погубел нещастните възпитаници на плътското мъдруване, които ще бъдат прелъстени и измамани от тези чудеса.

Оживяването на душата чрез Словото Божие води до жива вяра в Христа. Живата вяра като че ли вижда Христа (Евр. 11:27). За нейния поглед християнството, пребъдвайки тайно, става открито, пребъдвайки непостижимо, става ясно и разбрано, без вече да е скрито от гъстата, непроницаема завеса, която го скрива за мъртвата вяра. Живата вяра е духовен разум [35]. Тя вече не се нуждае от знамения, тъй като изцяло е удовлетворена от Христовите знамения и най-вече от най-великото от тях, от венета на знаменията – Неговото слово. Желанието да се виждат знамения е признак на неверие и знамения са били дадени на неверието, за да бъде обърнато към вярата. Да се прилепим с цялата си душа към Словото Божие, да се съединим с Него в един дух и знаменията на антихриста няма да привлекат дори нашето внимание. С пренебрежение и омраза ще отвърнем от тях погледа си като от зрелище на бесовете, като от действия на яростните Божии врагове, като от поругание на Бога, като от смъртоносна отрова и зараза. Нека помним следната особено важна забележка, извлечена от опита на подвижниците. Всички бесовски явления имат това свойство, че дори най-малкото внимание към тях е опасно. От едно такова внимание, допуснато дори без всякакво съчувствие към явлението, може да остане у нас най-вредно впечатление, да се подложим на най-тежки изкушения.

Смиреномъдрието е неразделно от духовния разум. Св. Исаак Сирий казва: „Само този, който има смирение, може да бъде считан за разумен. Който няма смирение никога няма да притежава разум” [36]. Живата вяра отваря очите на душата за Бога, Словото Божие съединява душата с Бога. Който по такъв начин е видял Бога, който по такъв начин е усетил Бога, вижда своето нищожество, изпълва се с неизказано благоговение към Бога, към всички Негови дела, към всички Негови заповеди, към цялото Му учение и запазва смиреномъдрието. А смиреномъдрият няма да се осмели дори да любопитства за това, което става извън волята Божия и което благовременно е било осъдено от Словото Божие. Затова знаменията на антихриста ще останат чужди за смиреномъдрия, като нямащ никакво отношение към тях.

Познанието на собствената немощ и нищожество, познанието на Бога, на Неговото величество, всемогъщество и безкрайна благодат подтиква душата да се устремява с молитва към Бога. Цялата надежда на такава душа е съсредоточена в Бога и затова за нея няма причина да се разсейва при молитва; тя се моли като съединява в едно своите сили и като се устремява към Бога с цялото си същество, тя при всяка възможност прибегва към молитва, тя се моли непрестанно. Когато дойдат големите скърби във времето на антихриста, всички които истински вярват в Бога, ще се обърнат с усилена молитва към Него [37]. Те ще викат за помощ, за застъпничество, ще молят да им бъде изпратена Божията благодат за подкрепа и ръководство. Собствените сили на

човеците, макар и верни на Бога, ще бъдат недостатъчни да противостоят на обединените сили на отхвърлените ангели и на хората, които ще действуват с настървение и отчаяние, предчувствайки своята скорошна гибел (Откр. 12:12). Божествената благодат, която ще покрие Божиите избраници, ще направи недействителни за тях измамите на измамника, нестрашни неговите заплахи, презрени неговите чудеса. Тя ще им даде мъжествено да изповядат Спасителя, Който извърши спасението на хората, и да изобличат лъжемесията, дошъл да погуби хората, тя ще ги изведе на ешафодите като на царски престоли, като на сватбен пир. Усещането на любовта към Бога е по-сладостно от усещането на живота [38]. Както предсмъртните и съпровождащите смъртта страдания представляват началото на вечните мъки на грешника [39], така мъките за Христа и насилствената смърт за Него представляват начало на вечните райски радости. Това виждаме ясно от действията на Божията благодат по отношение на мъчениците от първите векове: първоначално им била давана възможност да покажат своето произволение; още с първите мъки при тях слизала помощ свише и правела за тях и мъченията, и смъртта за Христа желани. Предизвестявайки скърбите, които трябва да предшествуват Неговото Второ пришествие, Господ заповядал на Своите ученици да бъдат бодри и да се молят: Внимавайте, бъдете будни и се молете, понеже не знаете, кога ще настане времето (Марк. 13:33).

Молитвата винаги е нужна и полезна за човека – тя поддържа общението му с Бога и го пази под Божията закрила, пази го от самонадеяност, от измамно тщеславие и гордост – както от неговите собствени, произтичащи от падналото естество, така и от тези, които са привнесени в мислите и въображението му от света на падналите духове. Молитвата е особено нужна във време на скърби и опасности, били те видими или невидими, тъй като тя е израз на отхвърляне на самонадеяността, израз на надеждата ни на Бога, тя привлича Божията помощ върху нас. Всемогъщият Бог действа вместо молещия се в трудни обстоятелства и извежда от тях Своя раб чрез дивния Си промисъл.

Богопознанието, живата вяра, благодатното смиреномъдрие, чистата молитва – това са принадлежностите на духовния разум, те са съставните му части. Обратно на това – непознаването на Бога, неверието, духовната слепота, гордостта, самонадеяността и самомнението съставят принадлежностите на плътското мъдруване. Като не познава Бога, като не приема и не разбира средствувата, предлагани от Бога за получаване на богопознание, то представлява само по себе си погрешен, душепагубен начин за придобиване на богопознание, според своето устройство: то иска знамения от небето. Амин!

© ЕТ "[Екатерина Ангелова](#)" — ISBN 854-767-003-4

© Интернет версия: "[Православна беседа](#)". Всички права запазени.

БЕЛЕЖКИ:

* Всички подчертавания в текста са на преводача

1. Св. Макарий Велики. Беседа 30-та, гл. 7.

2. Там.
3. Вж. житието на св. ап. Петър. Пинети живял в края на 18-ти и началото на 19-ти век, извършвал такива чудеса, извършвали са ги и ги извършват и други подобни на него.
4. Преп. Ефрем Сирий. Съчинения. Ч. II. Слово 106 — за антихриста.
5. Там.
6. Преп. Макарий Велики. Беседа 31-ва, гл. 4.
7. Благовестник. Тълкование на Евангелието според Иоана, гл. 5, ст. 43.
8. Преп. Ефрем Сирий. Пак там.
9. “Подвижникът на молитвата трябва твърде рядко да се взира в небето поради страх от лукавите духове. Затова именно те се наричат въздушни духове, защото извършват много и различни измами във въздуха” – Св. Симеон Нови Богослов. За третия вид внимание. Добротолюбие, т. V.
10. Преп. Ефрем Сирий. Пак там.
11. “Звярът, който видях, приличаше на леопард, нозете му бяха на мечка, а устата му като уста на лъв (Откр. 13:2).
12. Благовестник. Тълкование на Евангелието според Матея, гл. 16, ст. 4.
13. Тълкование на II Кор. 3:18.
14. Св. Нифонт Цариградски. 4-ти отговор към брата.
15. Св. Йоан Златоуст. Първа беседа на Петдесетница.
16. Св. Исаак Сирий. Слово 36.
17. Св. Исаак Сирий. Слово 1.
18. Преп. Макарий Велики. Беседа 7-ма, гл. 4.
19. Св. Тихон Воронежки. Съчинения, т. 15, писмо 103, т. 4.
20. Св. Исаак Сирий. Слово 56.
21. Преп. Макарий Велики. Беседа 27-ма, гл. 1.
22. Азбучен патерик.
23. Там.
24. Св. Исаак Сирий. Слово 34.
25. Преп. Марк Подвижник. 226 глави за онези, които мислят да се оправдаят с дела, гл. 6.
26. Азбучен патерик.
27. Там.
28. Преп. Исаия Отшелник. Слово 27.
29. Преп. авва Доротей. Поучение 7.
30. Отговор 130.
31. Св. Исаак Сирий. Слово 37.
32. Благовестник. Тълкование на Евангелието според Марка, гл. 8, ст. 11-12.
33. Св. Исаак Сирий. Слова 25, 26, 27 и 28.
34. Преп. Йоан Лествичник. Лествица, слово 26:52.
35. Св. Исаак Сирий. Слово 28.
36. Св. Исаак Сирий. Слово 89.
37. Св. Ефрем Сирий. Слово 106.
38. Св. Исаак Сирий. Слово 38.
39. Тази мисъл принадлежи на св. мъченик Яков Персиец. – вж. Жития на светиите, 26 ноември.

